

Kościół pw. św. Franciszka z Asyżu

2020-08-21

W cyklu [#krakowheritage](#), w którym piszemy o odnowionych krakowskich zabytkach, tym razem zapraszamy do kościoła pw. św. Franciszka z Asyżu. Co wiesz o historii, architekturze i sztuce tego miejsca oprócz znajomości słynnego witrażu wykonanego przez Stanisława Wyspiańskiego?

Budowa kościoła przeznaczonego dla zakonu franciszkanów, przybyłych z Pragi do Krakowa w 1237 roku, rozpoczęła się dzięki wsparciu księcia krakowsko-sandomierskiego Bolesława Wstydliwego, władcy, któremu Kraków zawdzięcza lokację w 1257 roku. Kościół konsekrowano w 1269 roku pod wezwaniem św. Franciszka z Asyżu.

Wygląd pierwotnego kościoła pozostaje przedmiotem dyskusji. Nie jest wykluczone, że był on zbudowany na planie krzyża greckiego (równoramienne). Na skrzyżowaniu nawy głównej i transeptu znajdowała się wieżyczka, a od zachodniej strony - od Plant - przylegała dwunawowa hala.

W drugiej połowie XIII wieku kościół przebudowano i dobudowano zakrystię. Inicjatorem i głównym inwestorem tej przebudowy był Bolesław Wstydlivy. Ponowna przebudowa kościoła miała miejsce w pierwszej połowie XV wieku, wówczas przebudowano korpus kościoła i znacznie rozbudowano świątynię. Prezbiterium zostało przedłużone o dwa przęsła, które zamknęto trójboczną apsydą. W wyniku przebudowy powstała dwunawową asymetryczna hala, a nawy kościoła zostały połączone arkadami. Węższa, północna nawa otrzymała wezwanie Bożego Ciała - obecnie jest to kaplica Męki Pańskiej. Przy północnej ścianie przedłużonego prezbiterium wzniesiono kaplicę cechu cieśli i murarzy (od 1673 roku jest to kaplica pod wezwaniem bł. Salomei). Tak rozbudowaną świątynię ponownie konsekrował w 1436 roku kardynał Zbigniew Oleśnicki.

W 1462 roku kościół zniszczył pożar, a po 3 latach zawaliła się wieża. W 1476 roku miał miejsce kolejny pożar.

W 1563 roku przed wejściem do kościoła od strony ul. Brackiej wzniesiono dzwonnice. Była to budowla obszerna, o trzech kondygnacjach, murowana z kamienia i cegły, ustawiona na rzucie kwadratu. Dzwonnica w dolnej części miała cztery bramy, z których północna wychodziła na ul. Bracką, południowa wiodła do kościoła, a wschodnia i zachodnia prowadziły na przykościelny cmentarz. W jednym z okien dzwonnicy zawieszony był niewielki dzwonek „za konających”. Na trzeciej kondygnacji wieży (od ul. Brackiej) znajdował się żelazny ganek przeznaczony dla orkiestry grającej podczas rozmaitych uroczystości. Na tym poziomie umieszczony był również wielki dzwon kościelny, do którego rozkołysania potrzebnych było aż czterech ludzi! Kopulasty hełmem wieży obity był miedzianą blachą.

W 1655 r. kościół spłonął po raz kolejny. Odbudowano go, dzieląc wnętrze na nawę główną i kaplicę (obecnie Męki Pańskiej). Wnętrze odtworzono w stylu barokowym. Kościół po odbudowie ponownie konsekrowano, co miało miejsce w 1673 roku.

Największym w historii nieszczęściem dla kościoła był pożar w 1850 roku. Spłonęła wtedy znaczna część świątyni. Zaraz po pożarze przystąpiono do odbudowy. Pracami tymi zajmowali się Teofil Żebrawski i Antoni Stacherski pod kierunkiem Karola Kremera. Pod koniec XIX wieku

prace restauratorskie prowadzili Władysław Ekielski (w prezbiterium) i Karol Knaus (w nawie głównej). Wówczas do gotyckiego transeptu, od północy, dostawiono neogotycką parterową kruchtę. Poziom gruntu w mieście się podnosił, dlatego z kruchty do wnętrza kościoła wchodzi się po stopniach prowadzących w dół.

Kościół Franciszkanów jest jedną z pierwszych ceglanych budowali miasta Krakowa, a o jego pierwotnym charakterze najlepiej świadczy, widoczna od strony ul. Brackiej fasada transeptu z bliźniaczymi, spiczastymi oknami w szczycie, które również są dziedzictwem epoki romańskiej.

Wyjątkowy klimat wnętrza bazyliki tworzą młodopolskie dzieła Stanisława Wyspiańskiego – artysta zaprojektował wspaniałe secesyjne polichromie i witraże. Malowidła na ścianach prezbiterium i nawy poprzecznej tworzą głównie motywy geometryczne oraz roślinne inspirowane popularnymi kwiatami polskimi.

W oknach prezbiterium Wyspiański umieścił wykonane w latach 1897-1902 witraże przedstawiające cztery żywioły oraz postacie bł. Salomei i św. Franciszka. Nad głównym wejściem znajduje się monumentalny witraż z majestatyczną postacią „Boga Ojca” wydobywającego świat z chaosu, nazywany również „Stworzenie świata” lub „Bóg Ojciec - Stań się”.

Do wykonania witraży Wyspiański sprowadził szkło z Insbrucka, jego specjalna odmiana daje różne odcienie barw w zależności od aury, pory dnia i nasłonecznienia.

Taka koncepcja witraży była jak na ówczesne czasy nowatorska. Artysta zrezygnował ze średniowiecznego podziału okna na małe kwatery z odrębnymi scenami, wykorzystując w każdym przypadku całe okno do zmaterializowania swoich wizji, zarówno w witrażach figuralnych, jak i przedstawiających żywioły.

Po wieloletniej odbudowie w 1908 roku kościół konsekrowano po raz czwarty w jego historii.

Kościół pw. św. Franciszka z Asyżu – bazylika mniejsza jako główny obiekt franciszkańskiego zespołu sakralnego wpisany jest do rejestru zabytków Krakowa pod nr A – 22. W 2014 roku przeprowadzono remont bazyliki obejmujący: konserwację fasady, pełną konserwację witraża „Bóg Ojciec” oraz remont elewacji kaplicy i ściany klasztoru przyległych do fasady kościoła. Dotacja z budżetu miasta wyniosła 150 tys. zł, co stanowiło blisko 48 proc. poniesionych kosztów remontu. Pozostałą część sfinansowano ze środków klasztoru Franciszkanów i Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.

W kolejnym odcinku cyklu przybliżymy wiele ciekawostek dotyczących historii kościoła, nie zabraknie wątków romansowych i kryminalnych.

Fasada Bazyliki oraz elewacja kaplicy i klasztoru przed remontem:

Fasada Bazyliki oraz elewacja kaplicy i klasztoru po remoncie:

**Magiczny
Kraków**

Portal przed pracami konserwatorskimi:

Portal po pracach konserwatorskich:

W cyklu [#krakowheritage](#) piszemy o odnowionych krakowskich obiektach. Zachęcamy do spacerowania ich szlakiem, publikowania zdjęć z tych wędrówek w mediach społecznościowych z hasztagiem #krakowheritage. Wspólnie pokażmy, że jesteśmy dumni z efektów opieki nad zabytkami naszego miasta. Bądź turystą w swoim mieście - #zwiedzajKrakow i odkrywaj na nowo cenne zabytki.

Chcesz poznać więcej odnowionych zabytków? - pozostałe odcinki cyklu #krakowheritage możesz znaleźć [tutaj](#).